

Paulina Forma

"Afirmacja czy kontestacja? : dylemat społeczeństwa kapitalistycznego w kryzysie", red. Zbigniew Galor, Radomir Miński, Piotr Sałustowicz, Warszawa 2014 : [recenzja]

Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne 24, 485-488

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Recenzja opracowania *Afirmacja czy kontestacja? Dylemat społeczeństwa kapitalistycznego w kryzysie*, red. Zbigniew Galor, Radomir Miński, Piotr Sałustowicz, Societas Pars Mundi Publishing, Bielefeld, Warszawa 2014, ss. 353

Zgoda na to co nas otacza czy też sprzeciw wyrażany publicznie poprzez wypowiedzi lub zachowanie są obecne w naszym społeczeństwie. Widać je wyraźnie zwłaszcza w kontekście problematyki kryzysu. Taki też obraz afirmacji i kontestacji odnaleźć można w opracowaniu Zbigniewa Galora, Radomira Mińskiego i Piotra Sałustowicza *Afirmacja czy kontestacja? Dylemat społeczeństwa kapitalistycznego w kryzysie*, wydanej w 2014 roku. Sami autorzy zajmują się różnymi zagadnieniami, stąd ich rozważania mają charakter interdyscyplinarny.

Publikacja jest podzielona na trzy części. Pierwszą stanowi teoretyczny przegląd zatytułowany „Teoretyczne problemy kryzysu jako zjawiska ekonomiczno-społeczne”. Rozpoczyna go tekst Daniela Płatka i Marcina Starnawskiego poświęcony perspektywie analizy kapitalizmu wypracowanej przez Immanuela Wallersteina. Jego twórcy nie tylko omawiają założenia analizy systemu – światów, ale zwracają uwagę na jej aplikowalność, uwidoczniając m.in. sprzeczności między konsolidacją sfery gospodarczej a brakiem koordynacji działań ruchów społecznych.

W tej części opracowania znajduje się również artykuł Zbigniewa Galora, odnoszący się do prezentacji stanowiska jednego z niemieckich socjologów, a zarazem fundatorów teorii zależności – Andre Gundera Franka. Ta kreacja Z. Galora pozwala lepiej zrozumieć przyczyny zastoju gospodarki.

Pierwszą część teoretyczną zamyka artykuł Radomira Mińskiego poświęcony kryzysowi demokracji parlamentarnej w ujęciu sylwetki i twórczości Roberta Michelsa. Krytyczną refleksję Michelsa autor artykułu odczytuje zarówno jako opis mechanizmów ekskluzji społecznej, jak i mechanizmów służących poprawie funkcjonowania demokratyzacji organizacji.

Drugą część opracowania przedstawia zawartą w tytule „Afirmację czy kontestację?” zilustrowaną w pięciu tekstach.

Rozpoczyna ją artykuł Przemysława Wielgosza poświęcony „odbrązowieniu” pojęcia globalizacji i wyselekcjonowaniu jej ideologicznych obciążeń. Jak podkreśla autor, globalizacji towarzyszy wyłanianie się społecznej konstelacji alterglobalizmu. Zdaniem P. Wielgosza „Dowodzi ono, że marzenie o innym świecie może być podstawą dla porozumiewania milionów ludzi ze wszystkich zakątków globu”. Jak dalej wnioskuje „globalizacja miała przynieść uniwersalizację zachodnich standardów politycznych i ekonomicznych, zbliżyć ludzi z całego świata, zniwelować sztuczne podziały pomiędzy narodami, a w zamian za to doprowadziła do polaryzacji ludzkości” (s. 113–138).

Kolejny artykuł jest próbą odpowiedzi na pytanie, czy kryzys ekonomiczny nie jest symptomem głębszych zmian społecznych. Jego autor – Kazimierz Sowa analizuje wybrane czynniki przeobrażeń społecznych, takie jak: demograficzny, strukturalny, instytucjonalny oraz aksjologiczny. Zasygnalizowane w tym tekście przemiany społeczne, które wystąpiły w życiu kilku ostatnich pokoleń przyczyniły się do zaburzenia ładu społecznego. Jak podkreśla autor „w życiu zbiorowym nastąpiła podwójna konfuzja: w sferze zachowań – tego co publiczne, z tym co prywatne oraz w sferze motywacyjnej – wartości z interesami” (s. 157–162). Konkluzja tego artykułu wyraża się w upadku wartości w życiu publicznym, któremu zdaniem K. Sowy towarzyszy nasilanie się innych zjawisk powszechnie uznawanych za patologiczne, takie jak np.: masowy terroryzm, morderstwa, samobójstwa, zabójstwa lub tzw. strzelaniny szkolne, masowa narkomania czy przestępczość nieletnich. Wszystkie te zjawiska, określone w języku nauk humanistycznych, jako głęboki kryzys moralny, są pochodną przemian społecznych.

O kryzysie gospodarczym i przepaściach pomiędzy regionami oraz pojawiającymi się niebezpiecznymi procesami: marginalizacji kulturowej, gospodarczej i politycznej w Unii Europejskiej pisze także Piotr Sałustowicz. Jego zdaniem znajdują one odbicie nie tylko w danych statystycznych, ale także w świadomości społecznej. Jak podkreśla, „niepewność, związana z subiektywnie odczuwanym pogorszeniem własnej sytuacji życiowej, staje się udziałem coraz większej części obywateli Unii Europejskiej” (s. 165), co odnosi do aktualnego kontekstu – strategii „Europa 2020”, mającej za zadanie poprawę jakości życia obywateli Unii.

Kolejny ważny problem, związany w procesami ekonomiczno-społecznymi w Europie, ujęty w drugiej części książki dotyczy migracji zagranicznych. Barbara Goryńska-Bittner analizuje ten proces w powiązaniu ze zjawiskiem bezdomności, co „skutecznie podważa mit beztroskiej swobody poruszania się obywateli Unii oraz nieskrępowanej swobody wyboru nie tylko miejsca pracy, ale i zamieszkania” (s. 195).

Ostatni tekst drugiej części prezentuje dylematy gospodarki społecznej na przykładach podanych przez Aleksandrę Bilewicz. Autorka wyłania dwa modele i stawia tezę, że zarówno model związany ze spółdzielczością jako stylem życia (niefilantropijny), jak i ten powiązany z ekonomią społeczną (filantropijny), tworzą bariery wejścia dla osób niezwiązanych z grupą społeczną, z której rekrutują się inicjatorzy działań, a zatem jej zdaniem „przeczą zasadzie egalitaryzmu, będącej podstawą ruchu spółdzielczego”.

Trzecia część, podobnie jak druga, zawiera pięć artykułów zebranych pod tytułem „Między kryzysami a recesją”. Otwiera ją tekst Tadeusza Popławskiego, w którym autor wskazuje na problem „trwałości prowizorki” na tle transformacji państw peryferyjnych. Arbitralnie opisuje dialektykę wewnątrz-zewnętrznych relacji pomiędzy strukturą elit danego kraju a zewnętrznym procesem globalizacji. Nośnie nazywa państwo „dryfującym” i ukazuje jego miejsce pomiędzy państwem „opatrnościowym” i państwem „stróżem”. Autor określa ten stan państwa, wskazując także na próby porządkowania przez resentymenty narodowo-polityczne.

Kolejny artykuł prezentuje wyniki badań prowadzonych wśród stoczniowców stoczni szczecińskiej przed i po jej upadku. Jego autor – Robert Woźniak – ukazuje zarówno historyczny kontekst badań, jak i dokonuje analizy ogólnospołecznego funkcjonowania stoczniowców w warunkach kryzysu i zmiany społecznej.

Nieco inny wymiar i aspekt kryzysu ekonomicznego czytelnik może odnaleźć w tekście Macieja Kokocińskiego, który postrzega ów kryzys w kontekście zjawiska przemocy domowej. Tekst ten ma charakter teoretyczno-empiryczny i odnosi się do poznańskich badań w Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie.

Przedostatni artykuł – Anny Odrowąż-Coates koncentruje uwagę na systemie edukacji. Jego autorka odwołuje się do fińskiego przykładu i w ten sposób poszukuje niejako antidotum na kryzys w reformie systemu edukacji i polityce edukacyjnej państwa.

Opracowanie zwieńcza tekst Tadeusza Pałubickiego, stanowiący przegląd doświadczeń polskiego emigranta – pracownika Collegium Augustinum, niemieckiej organizacji świadczącej usługi socjalne.

Taka konstrukcja opracowania, o czym wspomniano powyżej, ma nie tylko interdyscyplinarny charakter, ale daje także możliwość głębszej analizy wspólnej dla wszystkich ujęć mianownika, jakim jest „kryzys”.

Książka w moim przekonaniu może być pomocna pedagogom, ekonomistom, socjologom i innym czytelnikom w lepszym poznaniu wewnętrznych

i zewnętrznych uwarunkowań kryzysu, jego aktualnych przyczyn i w rozwiązywaniu konkretnych problemów społecznych.

Wszystkich zainteresowanych problematyką zachęcam do lektury.